

ФЕМИНИЗМЪТ В СПОРТА: ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ФИЛОСОФИЯТА НА ПОЛА

Доц. д-р **Боряна Ангелова-Игова**

Национална спортна академия „Васил Левски“

Резюме. Целта на статията е да сравни различните политики по отношение на жените в спорта, резултата от тях и критиката им от страна на т.нар. *sporting feminism*. В спорта, като един умален свят, можем ясно да видим несъответствията между политическите цели и философските теории, стоящи зад тях. Изследването проследява хронологически появата на различни феминистки възгледи, появили се в отговор на действащи политики, претендиращи да подкрепят спортистките. Наблюдават се целенасочени тактики за включването на жените в т.нар. „мъжки“ професии, между които и в спорта. Но това включване се свежда до извършване на тежки и ниско платени дейности, като често жените са изключени от възможността да взимат самостоятелни решения в собствената си професионална среда.

Чрез методите на философията на спорта, която е интердисциплинарно направление, в статията се търсят проблеми, ползи и възможности по отношение на по-добрата реализация на спортистките.

Ключови думи: философия на спорта; феминизъм в спорта; джендър теории; женски спорт

Феминизмът в спорта

Феминистките теории описват, анализират и оказват влияние върху развитието, утвърждаването и овластяването на жените в обществото. Първоначално тези теории се съсредоточават върху гражданските и трудовите права на жените, които в последствие се прецизират в различни обществени сфери на живота.

Давайки си сметка за цялата сложност и многобройност на различните феминистки теории, в настоящата разработка ще се конкретизирам върху т.нар. *sporting feminism* – феминизъм в спорта.

Отношение към телесното еманципиране на жените и представянето им като физически здрави индивиди се открива и в „класическия“ феминизъм на Симон дьо Бовоар, която смята, че момичетата е добре да се боричкат, тичат,

скачат, „беснеят“ и катерят, да се налагат и да подчиняват заобикалящата ги среда и с мускулите на телата си (Beauvoir 2020). Въпреки че се наблюдават частични разсъждения по темата, за феминизъм в спорта можем да говорим едва в края на XX в.

Спортът, подобно на всяка публична сфера от началото и средата на XX в. в Европа, често се концептуализира като мъжка територия, в която спортистките остават до голяма степен невидими (Cahn 1994; Messner 2006). Това означава, че институцията на спорта приветства мъжете по-ентузиастично от жените (Birrell 2000); насърчава идеологията, че мъжете са „естествено“ създадени за спорт, което автоматично прави жените „неестествено“ създадени за спорт (Whiteside, Hardin 2010). Спортът все още се смята за мъжка привилегия и поради това женският спорт има тенденция да се обезценява в медиите (Messner 2006). Образите на спортистките се сексуализират, а постиженията им, в сравнение тези на мъжете, се омаловажават, защото жените са по-бавни, по-слаби физически и се състезават при други по-леки условия.

Причина за това отношение е, че спортът в процеса на историческото си развитие се смята за мъжко начинание. Дълго време достъп до спорт имат главно богатите бели мъже. Едва през XX в. жените, работническата класа и малцинствените групи получават трудови, социални и политически права и възможността да изразяват себе си и чрез спорт. Това не е лесен процес, а дълъг и труден път, през който минават спортистките.

Съпротивата на патриархалното статукво се изразява по много начини, например чрез медийно мълчание, което не представя достатъчно участието на жените в спорта или омаловажава постиженията им чрез снизходителни коментари, етикетирането и злепоставянето им.

Въз основа на тези негативни влияния се налага необходимостта от феминистка перспектива в спорта, за да се оспорят начините, по които спортът насърчава и дава привилегии на мъжкото господство. „Феминизмът в спорта“ има дълга и разнообразна история (Markula 2005). Неговият критичен анализ обговаря и поставя под съмнение културното поле, произвеждащо идеологически практики, които създават сексистки нагласи по отношение на пола в спорта и слагат на първо място мъжките физически качества (Birrell 2000, p. 61).

Феминистките теории в спорта се разпростират в няколко направления: изследвания на *пола* – обръща се внимание на сложните отношения между половете в спорта, на сегрегацията и изключването на жените (Scruton, Flintoff 2002; Coakley 2009); *идеологии*, които засилват етноцентричните и сексистките характеристики в спорта (McCaughney 1997); *хомофобия*, задължителна хетеросексуалност и сексуализирането на жените спортистки (Buysse, Embser-Herbert 2004); както и *положителните тенденции* на овластяване на жените и преодоляване на неравенства (Hargreaves 2000); създаването на алтернативни спортни пространства само за жени (Donnelly 2011; MacKay, Dallaire 2013);

и отразяването на ежедневния опит на жените в спорта, тяхната мотивация, чувството им за солидарност и самоидентичност (Whiteside 2009). Като цяло, това феминистко направление поставя основен акцент върху спортните преживявания на жените, разкрива патриархалните пристрастия в спорта и показва как жените използват спорта, за да създадат алтернативи на традиционната връзка между мъжете и властта.

В български контекст философията на спорта и феминизмът в спорта, в частност, са все още ново направление, което подобно на философията на спорта е интердисциплинарна дисциплина и обхваща редица хуманитарни, социални и обществени науки, между които етнология (Kyurkchieva 2020), философия (Borisova 2017), психология (Naydenova 2019), (Domuschieva-Rogleva 2009), педагогика (Mileva 2012). Интересите на българските изследователи са насочени към социалната роля и мястото на жената в спорта, на телесното ѝ отстояване, образование и управленските възможности и перспективи пред жените в спорта.

Според Ива Кюркчиева (Kyurkchieva 2020, p. 169) все повече изследователки в България започват да се интересуват от теоретичното осмисляне на спорта, като основен интерес представлява и променящата се в положителна насока роля на жената в спорта. Това се дължи, от една страна, на доброто представяне на жените на спортната сцена, от друга, изследователското поле е интересно и заслужаващо по-сериозно научно внимание.

Причината за сравнително малкото феминистки изследвания в спорта е, че спортът дълго време се е смятал за недостатъчно интересен за хуманитаристите. В последните десет години обаче виждаме сериозно развитие на това направление и все по-прецизното му обособяване в България.

Феминизмът в спорта и политиките спрямо спортистките

В по-ранни изследвания на женския спорт, от началото и средата на XX в., става ясно, че спортистките са били възпрепятствани и направо спирани, когато тренират „мъжки“ спортове. До втората половина на XX в. жените не са имали възможност изобщо да се изявяват в спорта, а какво остава да съдийстват или да го управляват. Жените стават сериозен фактор в спорта главно поради политически причини, в далечната 1952 г., когато Съветският съюз се включва в Олимпийските игри. Кристиан Фландера смята, че драматичните успехи на атлетките от ГДР водят до засилено поощряване на жените да се занимават със спорт, в Западния свят след средата на 60-те години. Тази стъпка обаче е политическа, а не етически мотивирана. Тя не е резултат от промяна в нагласите на обществото по отношение на жените, а изкуствено наложена „отгоре“. Основен проблем за Фландера е, че спортните амбиции на жените не отговарят на господстващите конвенции. Мястото на жените в онзи период е виждано най-вече в домакинството с формулата „нашите момичета

трябва да бъдат възпитавани в духа на тяхната основна социална функция, а именно да създадат за себе си и за съпрузите си сигурен и подходящ дом и да бъдат майки“ (из американския Newsome Report 1963)“ (Flandera, 2008). Дълги години женският спорт е заклеймяван като неженствен и нездравословен. Всички жени, занимаващи се със спорт, трябва да се справят с проблема, че дефиницията за това кое е неженствено, е измислена от мъже на водещи позиции в спортните организации и следователно нормите, с които трябва да се съобразяват, са създадени за мъжките тела, поведение и удобство.

През 1900 г., малко след възраждането на Олимпийските игри от барон Пиер дьо Кубертен, се наблюдава женско участие. Има 22 състезателки, които са 2% от всички участници. При първоначалното включване на жените в спорта Фландера забелязва сериозен превес на патриархалния модел на мислене, на приетите тогава клишета и подигравателно отношение към жените, което се онагледява с фразата на Уилям Бари Фърлонг, „че една катастрофираща кола е по-красива от една мускулеста жена“ (Flandera, 2008).

Вредната политика да се използва трудът на жените за политически цели, откриваме и на Изток, подобно на дадения по-горе пример от Фландера за политическата употреба на жените в спорта на Запад и в Източния блок, в режим на държавен социализъм, откриваме разминаване между политика, практика и подобряване качеството на живот на спортистките. Жените са добре дошли да печелят златни медали, но не и да управляват в спорта или да са рефери на високо ниво. При все това, че еманципацията в социалистическа България е целенасочена държавна политика и жените масово са включвани във всички спортове, без значение дали се смятат за „мъжки“, липсват жени съдийки в „мъжките“ популярни спортове. Като цяло, в този период, развиващ се под мотото, че всички са равни, се наблюдава сериозен сексизъм в спорта. В художествената гимнастика и синхронното плуване например преобладават жени, докато съдийки във футбола дълго време липсват, а мъжете съдии отказват да свирят на първенства по женски футбол. Първата съдийка във футбола е Галина Донева, а тя получава право да отсъжда на официални футболни мачове, едва през 1996 г. През 1998 г. тя става и първата международна съдийка от Източна Европа. Следователно половите стереотипи не само че не са преборени, а според редица изследователи от този период са потиснати и по този начин задълбочени. Българската изследователка Марчева смята, че на жената в държавния социализъм ѝ е наложена ролята да е едновременно майка, труженичка и активна в обществените мероприятия. Тя трябва да е равна на мъжа в обществената сфера, но и да е основно натоварена в семейството (Marcheva 2014). Жената се включва институционално в производството не заради грижа и желание за нейното кариерно развитие, а заради необходимостта от работна ръка, което идеално се замаскира под официалната витринна политическа идеология, поставяща в основата си равенството между

хората и между половете, които трябва да са равни и в труда. По този начин тоталитарният режим цели да се представи като модерен и напредничав пред света и да се легитимира. Фактически реалността под повърхността е друга. Равенството между половете според Ана Лулева „е за сметка на жените, които „получават „свободата“ да се развиват между даденото им равноправие да бъдат като мъжете в труда, но не и в отговорностите“ (Luleva 2003, p. 160). Жените в държавния социализъм са много ангажирани, като освен домакинска работа, грижа за родители и деца работят ниско платени професии, рядко заемат високи длъжности (Marcheva 2014). Следователно в този период и на Запад, и на Изток се наблюдава изкуствено, показно, „витринно“ овластяване на жените в спорта, което не отговаря на реалността и е спорно доколко подобрява качеството на живот на жените.

Борбата с половото неравенство в спорта се случва няколко десетилетия по-късно, едва през 1996 г., когато Международният олимпийски комитет приема директива, настояваща за равно участие на мъжете и жените на Олимпийските игри. Тогава се обръща внимание и на положителния образ на жените спортистки, които са добър модел за подражание, защото постигат всичко с много труд, талант и упоритост (Angelova-Igova 2018). В този период женското участие на Игрите става ключов момент за феминистките движения. След 2012 г. жените получават правото да се състезават и в бокса, и са представени във всички спортове, за разлика от мъжете, които не се състезават в художествената гимнастика и естетическото плуване. Днес жените са почти равни като участие на мъжете на Олимпийски игри (ОИ).

Въпреки че жените са равно представени на ОИ като състезателки, на управленско ниво те заемат едва 20 %. Това означава, че не могат да взимат решения и да защитят правата си. Жените съдийки в различните спортове заемат различна част от общия брой, но ако вземем за пример участието им на ОИ в Рио де Жанейро през 2016 г., те са едва 8%. Първата женска съдийска бригада се появява през 2022 г. на Световното първенство по футбол в Катар и подозренията на анализаторите са, че по този начин Катар се опитва да измие имиджа си на страна, незачитаща човешките права. До този момент това е единственият подобен случай на женско съдийство на толкова високо ниво.

При все това е редно да отбележим, че единствената сфера от живота на жените, където се наблюдава равно участие на мъже и жени, е в спорта, на Олимпийските игри. „Силните“ жени като боксьорки, бодибилдърки и др. могат да преобърнат стереотипите за жените като слаб пол. Следователно спортът е от изключително значение за положителна промяна на отношението към жените. Спортните съдийки например възплащават властта и налагането на правилата. Образът на жената, даваща червен картон на топ футболист пред очите на целия свят, безспорно е един от най-добрите начини да се справим със стереотипите, представящи жената като подчинена и безгласна.

Към днешна дата отношението към жените не е много по-различно. Според Вихра Найденова (2019) в трудовата и организационната психология лидерският образ зависи във висока степен от културния модел на компанията. Тя прави аналогия със спорта и факта, че трудно можем да си представим жена директор на нефтена компания в някоя от петролните империи. По същия начин ще трябва да почакаме да видим жена собственик на водещ футболен отбор или полово равенство между съдиите във футбола. Галина Роглева обръща внимание, че жените спортистки са много по-неуверени от мъжете, изпитват по-високо ниво на предсъстезателна тревожност и не са склонни да поемат рискове. Това се дължи най-вече на заобикалящата ги култура, в която трябва да доказват, че мястото им е там, и често от тях се очаква да загубят. Според изследванията на Георгиев и Вladoва (Georgiev, Vladova 2022) спортистките проявяват по-ниски нива на пряка агресия и особено на по-високо спортно ниво рядко влизат в конфликти.

Интересно е изследването на Иван Иванов – психолог на националния отбор по бокс за жени, в частност на Стойка Кръстева, донесла единствения златен медал по бокс от ОИ на България. Според него жените боксьорки показват значително по-високи когнитивни способности от мъжете на същото високо спортно ниво. Той смята, че жените, избрали да се противопоставят на стереотипите и да се наложат в един доминиран от мъжете свят, освен сериозна спортна подготовка имат и желязна психика и интелект, който им позволява да доминират (Ivanov 2019). Изявата на жените в силови спортове най-добре разوماгьосва мита за „слабия пол“.

Феминизмът в спорта и философията на пола

Безспорно разбирането на проблема за равенството между половете започва със самата дискусия около това каква е предзададената социална роля на жената и как тази роля е равнопоставена с тази на мъжа. Равенството между половете е възможно само ако не правим разлика между тях. Тук се налага да определим разликата между секс – биологичен пол, и джендър – културно и социално конструиран пол, ролята, която индивидът има в обществото. В спорта е от особено значение да се има предвид биологичният пол, защото става въпрос за състезание, измерващо физическите качества. През последните години разбирането на Джудит Лорбър (Lorber 1994, p. 9), че полът винаги има индивидуална и институционална/социална страна, е подкрепено и от изследванията на автори от други научни области. „Социалното възпроизвеждане и разбиране на пола от индивидите възпроизвежда джендърните социални структури; тъй като индивидите изпълняват половите норми и очаквания във взаимодействието си с останалите членове на обществото. Така се изграждат обусловени от пола системи на господство и власт“ (Lorber 1994, p. 7).

В конкретния случай за разбирането ни по какъв начин философията на пола подпомага живота на жените, е важно да разберем доколко джендърът има отношение към пазара на труда и какви трудности произлизат на базова основа. Организацията на пазара на труда зависи и от биологичния, и от джендърния ред. Решаващите фактори тук са, първо, отговорността на жените за децата и второ, икономическата структура на съвременните общества, която може да се характеризира като двойна икономика, т.е. съчетаване на платена работа извън дома и неплатена работа – предимно извършвана от жени – в домакинството (Massner 1990).

Силата на тялото, биологичният пол, създава имидж на жената като неспособна за определени професии. Това разбиране се налага още преди индустриалната революция, когато физическата сила е била водеща. С развитието на технологиите жените стават предпочитани работнички, защото по думите на Хенри Форд са по-изпълнителни, подредени и може да им се плаща по-малко. Навлизането на жените в спорта и в силовите спортове допълнително подпомага налагането на образа на жената като силна и способна на изява във всички области. При все това, все още съществува разбирането, че тялото на мъжа, неговата сексуалност, незадължителната отговорност при отглеждането на децата и конвенционален контрол на емоциите се смятат за предпочитани качества в трудовите и организационните процеси. Женските тела – женската сексуалност, способността им да създават нов живот, тяхната бременност, кърмене и грижи за децата, менструация и митичната „емоционалност“ са подозрителни, стигматизирани и смятани за основателни при контрола и изключването им от върха на мъжките йерархии (Lorber 1994, p. 283).

За обособяването на философията на пола голяма роля имат Мишел Фуко и Джудит Бътлър, които преобръщат традиционното разбиране за пол. В „Безпокойствата около родовия пол“ Джудит Бътлър (Butler 2003) доразвива класическия феминизъм и теориите на Бовоар и Фуко. Тя определя пола като джендър – роля, която всеки човек следва да избере сам. Идентичността е перформанс, който човек изпълнява според културните и социалните норми, които го рамкират. Според нея полът не е априори анатомична даденост, а социален конструкт. Двуполовият модел е наложен насилствено, поради социално-исторически нужди. Бътлър цитира Симон дьо Бовоар, че „жена не се ражда, а става такава“, следователно жените са принудени да се впишат в създаден от мъжете свят, в нашия случай спорт, без да се отчитат интелектуалните и телесни стремежи. Според Бовоар (Beauvoir 2020) жената приема да е „слаб“ или „нежен“ пол заради патриархалните модели, наложени във времето. Светът, който Бовоар описва във „Вторият пол“, е продукт на мъжете, затова на жената ѝ се налага да се впише в този свят, приемайки норми и модели на подражание, които не са резултат от нейните желания, а са наложени от обществото. Според Бътлър и Бовоар наши-

ят свят е доминиран от табути и наложени роли, които ощетяват жените. В „История на сексуалността“ Мишел Фуко (1994) много ясно показва, че съвременното отношение към пола е резултат от властовите дисциплинарни практики, принуждаващи индивидите да се държат по „правилния“ начин, да следват една социална норма и в момента на отклонение от нея веднага да бъдат наказани. Така че според Фуко, а впоследствие и според Бътлър, на биологичното тяло се отнема правото да задоволява биологичните си нужди в името на това да е в синхрон със статуквото.

В това отношение спортът, създаден в Модерността, следва именно бинарния модел (Massner 1990) и в наши дни дори транссексуалните хора, следва да се впишат в него, да се състезават като мъже или жени.

Навлизането на транссексуалните спортисти на ОИ се превръща в пре-експониран проблем, чрез който отново се търси политически ефект, който не води до подобряването на живота на спортистите.

Джендър теориите са много актуални, защото обговарят сложната ситуация в спорта, където имаме сблъсък между биологичния пол, оказващ пряко влияние върху спортното състезание, и джендъра – позицията на индивида в обществото според половата му роля. Обществото в това отношение е разделено. Първоначалното разбиране на проблема е, че мъжете, макар и след смяна на пола, имат физически предимства пред жените и това следва да дава нечестно предимство. Заради двуполовия модел, наложен в спорта, транссексуалните състезатели трябва да избират в кой от двата пола да се състезават. Когато става въпрос за родени мъже, станали жени, общественото мнение е крайно негативно.

Според Teetzel (2017) първоначалната представа за мъжа е, че той достига до по-висок ръст, по-здрава костна структура, което в силови спортове е безспорно предимство. Но според някои биохимици по-тънките и къси кости позволяват натрупването на повече мускулна маса и сила, което помага на транссексуалните мъже. Поддръжниците на транссексуалните атлети смятат очевидното, на пръв поглед, преимущество на мъжете пред жените за специфични на тялото. В този смисъл, не става въпрос за нечестна конкуренция. Тетсел (Teetzel 2017) дава за пример Майкъл Фелпс, който е най-титлуваният плувец, с много дълъг торс, къси крака, големи китки и ходила. Тялото му е изключително и определено му дава предимство пред останалите, но той е приет въпреки телесните си предимства.

Съвременният елитен спорт има нужда от точно тези уникални тела, които са най-подходящи за даден спорт и следователно са най-конкурентоспособни. С. Ставру във „Видения в кутията на Пандора“ (Stavru 2014) обръща внимание на начините, по които се усъвършенства човешкото тяло, за да е най-печелившо в спорта. Чести практики са вземането на допинг, предизвикана и премахната бременност, кръвна плазма и най-вероятно в бъдеще ще имаме и

генетично модифицирани „поправки“ на спортистите. Тази тенденция показва, че проблемът не е в пола, а в абсолютизираната победа в спорта, която е на всяка цена и в името на победата се минават всички граници.

Васил Лозанов (Lozanov 2022) в статията си „Раждането на суператлета и залезът на спорта“ смята, че това неестествено вмешателство в съвършеното човешко тяло ще доведе до края на спорта и превръщането му в шоу програма, в която важни ще са не спортистите, а фармацевтичните компании, стоящи зад подобрените им тела.

От гледа точна на феминизма в спорта основен проблем е, че жените може да се окажат ошетени от тези промени. Международната организация на лекоатлетическите федерации приема правило, според което жените, които имат над нормата мъжки хормони, ще бъдат лишени от право да се състезават. В случая важен е не биологичният пол, а съдържащото се в кръвта количество хормони. Такъв е примерът с лекоатлетката Кастър Семеня, която, за да участва в състезания, ще трябва да взема лекарства за намаляване нивата на хормони в кръвта (Angelova-Igova 2018). В нейния случай това не се смята за „специфика на нейното тяло“. Семеня е сред най-бързите жени, но не може да се мери с най-бързите мъже.

Жените, които не се вписват в представата за „женско“, са подигравани и осъждани от спортни институции и от обществеността. По същия начин трансгендър жените са обществено неприети, докато трансгендър мъжете, вписвайки се по-добре в „мъжкото“, са приети, но нямат шанс за първенство сред мъжете.

В желанието си да се покажат като напредничави и демократични структури, УАДА и МОК през XXI в. предприемат доста крайна политика по отношение на пола. През 2008 на Олимпийските игри в Пекин МОК дава право на транссексуални спортисти да участват в пол, който те си изберат. Изискването към онзи момент е да са осъществени операция за смяна на пола и хормонална терапия. Според това правило няма значение биологичният, а придобитият пол. През 2015 г. се прави поправка, която дава право на транссексуални да участват на ОИ дори и без оперативна намеса. Тази практика бързо се налага и на други големи международни и национални състезания.

Основен проблем в този случай е, че това пак е политика, наложена отгоре, която не се съобразява с обществените нагласи и интереси. Отново се следва двуполов модел, който в случая става неуместен. Особено трудно се приема случаят с транссексуалната жена Лия Томас, която през 2022 става шампионка по плуване на САЩ при жените. През януари 2023 г. плувкинята Райли Гейнс разкритикува бурно Националната студентска атлетическа асоциация (NCAA), защото е позволила всички състезателки да са в отворена обща съблекалня и тя е трябвало да види мъжките гениталии на съотборничката си Лия Томас.

За да се избегнат подобни недоразумения, съвременният феминист на спорта Джим Пари (Parry 2021) предлага да отпадне двуполовият модел в спорта, а състезанията да се извършват на база категория, отнасяща се до килограми, възраст, физически капацитет (като тук влизат и параолимпийците, които към настоящия момент са сегрегирани), биологичен пол, джендър и пр.

Философията на спорта дава възможност да проследим социални процеси, скрити в голямата култура. От изследването излиза, че жените страдат от предзададената им роля, поставяща ги неравноправни на мъжете. Отношението към жените се променя само ако е икономически и политически угодно, но не и от гледна точка на хуманността. Спортът се инструментализира и чрез него се легитимират корумпирани политически режими и организации, а интересът на спортистките е спорадичен. Чрез примерите от спорта, които са приложени в статията, имаме възможност да преосмислим разбиранията си за „мъжко“ и „женско“ и в представата ни на първо място да е човекът.

ЛИТЕРАТУРА

- АНГЕЛОВА-ИГОВА, Б., 2018. Пол и участие в спорта, *Етически изследвания*, брой 3, книга 1/2018. ISSN 2534-8434.
- БОВОАР, С., 2020. *Вторият пол*. София: Колибри. ISBN 978-619-02-0593-7.
- БОРИСОВА, С., 2017 *Граници на естетическото съзнание*. София: Парадигма. ISBN 978-954-326-314-1.
- БЪТЛЪР, ДЖ., 2003. *Безпокойствата около родовия пол*. София: Критика и хуманизъм. ISBN 954-587-091-2.
- ДОМУСЧИЕВА-РОГЛЕВА, Г., 2009. *Предсъстезателна тревожност и стрес в спорта*, София: Ивоформ. ISBN 978-954-92203-2-2.
- КЮРКЧИЕВА, И. 2020. *Етнология и футбол*. София: Акад. изд. „Проф. Марин Дринов“. ISBN 978-619-245-066-3.
- ЛОЗАНОВ, В., 2022. Раждането на суператлета и залезът на спорта. *Предизвикай правото*. <https://www.challengingthelaw.com/pilosophia/razhdaneto-na-superatleta-i-zalezat-nasporta>, ISSN 1314-7854.
- ЛУЛЕВА, А., 2003. „Женският въпрос“ в социалистическа България – идеология, политика, реалност. *Социализмът: реалност и илюзии*. София: Етнографски институт с музей – БАН, с. 155 – 175.
- МИЛЕВА, Е., 2012. *Европейски измерения на спортнопедагогическото образование*. София: Авангард Прима. ISBN 9786191600694.
- МАРЧЕВА, И., 2014. Жените в България по време на прехода в края на XX век и началото на XXI век. *Кодове на социализма в постсоциализма*. София: Нов български университет, с. 121 – 205. ISBN 97895453558173

- НАЙДЕНОВА В., 2019. Центрове за оценка и развитие – подготовка и осъществяване в организационен контекст. В: *Годишник на Софийския университет. Книга Психология*. Том 109, 2019 година, София, с. 229 – 247. ISSN 0204-9945.
- СТАВРУ, С. 2014. *Видения в кутията на Пандора*. Биоправо. Изд. Феня. ISBN 9786191630417.
- ФЛАНДЕРА, К. 2008. За спорта и политиката в исторически контекст *Култура*, 26 (2774). <https://newspaper.kultura.bg/bg/article/view/14516>. ISSN 1857-7725.
- ФУКО, М., 1994. *История на сексуалността*. Том 2. Изд. ЕА, София. ISBN 9789545872303.

REFERENCES

- BIRRELL, S., 1988. Discourses on the Gender/Sport Relationship. *Women in Sport to Gender Relations*, NY DOI:10.1249/00003677-198800160-00017.
- BUYSSE, J. M., AND MELISSA SHERIDAN EMBSEER-HERBERT. 2004. Constructions of Gender in Sport: An Analysis of Intercollegiate Media Guide Cover Photographs. *Gender and Society* **18**, pp. 66 – 81. DOI 10.1177/0891243203257914.
- CAHN, S. K., 1994. *Coming on Strong: Gender and Sexuality in Twentieth-Century Women's Sport*. Cambridge, MA: Harvard University Press ISBN 9780674144347, 0674144341.
- CAVANAGH, S., 2015. Transsexual Bodies at the Olympics: The International Olympic Committee's Policy on Transsexual Athletes at the 2004 Athens Summer Games. *Journal of Sport and Social Issues*, Sage Press. <https://doi.org/10.1177/1357034X06067157>.
- MARTÍNKOVÁ, I., PARRY, J. & IMBRIŠEVIĆ, M., 2021. Transgender Athletes and Principles of Sport Categorization: Why Genealogy and the Gendered Body Will Not Help, *Sport, Ethics and Philosophy*, DOI: 10.1080/17511321.2021.1974530.
- IVANOV I., 2019. Psychological Stability, Aggressiveness, and Personal Characteristics of Elite Bulgarian Boxers, International Scientific Congress “Applied Sports Sciences” – Proceeding book, Sofia, pp. 206 – 212, NSA – Press ISBN (Online): 978-954-718-601-9 ISBN (Print): 978-954-718-602-6.
- LORBER, J., 1994. *Paradoxes of Gender*. Yale University Press. <http://www.jstor.org/stable/j.ctt1bhkntg>.
- MIHAIL, G., VLADOVA I., 2022. Validation Of a Test for The Study of Violence Among Athletes. *Journal of Applied Sports Sciences*, **01/2022** NSA-Press DOI: 10.37393/JASS.2022.01.8.

- TEWS-HARTMAN, I., 2003. *Sport and Woman*. NY Routledge. ISBN 9780415246286.
- MESSNER M. A., 2002. *Taking the field: Women, Men, and Sports*. Minnesota. University of Minnesota Press.
- MCCAUGHEY, M., 1997. *Real Knockouts: The Physical Feminism of Women's Self-Defense*. NYU Press. <http://www.jstor.org/stable/j.ctt9qfvht>.
- TEETZEL, S., 2017. Transgender Eligibility Policy in Sport: Science, Ethics, and Evidence. *Reflecting on Modern Sport in Ancient Olympia*, Parnassous Press, NY. URI <http://hdl.handle.net/1993/36139>.
- WHITESIDE, E., M. HARDIN. 2010. Public Relations and Sports: Work Force Demographics in the Intersection of Two Gendered Industries. *Journal of Sports Media* 5 (1): 21 – 52. DOI:10.1353/JSM.0.0044.
- ANGELOVA-IGOVA, B., 2018. Pol i uchastie v sporta. *Eticheski izsledvania*, issue kniga 1, broj 3 /2018. ISSN 2534-8434
- BATLAR, DZh., 2003. *Bezpokoystvata okolo rodovia pol*. Sofia: Kritika i humanizam. ISBN 954-587-091-2.
- BOVOAR, S., 2020. *Vtoriyat pol*. Sofia.Kolibri. ISBN 978-619-02-0593-7
- BORISOVA, S., 2017. *Granitsi na esteticheskoto saznanie*. Sofiya: Paradigma. ISBN: 978-954-326-314-1
- DOMUSCHIEVA-ROGLEVA, G., 2009. Predsastezatelna trevozhnost i stres v sporta, Sofia: Ivoform ISBN 978-954-92203-2-2
- FLANDERA, K., 2008. Za sporta i politikata v istoricheski kontekst *Kultura*, 26 (2774). <https://newspaper.kultura.bg/bg/article/view/14516> ISSN 1857-7725 (Online).
- FUKO, M., 1994. *Istoria na seksualnostta*. Tom 2. Izd. EA, Sofia. ISBN 9789545872303.
- KYURKCHIEVA, I., 2020. *Etnologia I futbol*. Sofia: Prof. Marin Drinov, ISBN 978-619-245-066-3.
- LOZANOV, V., 2022. Razhdaneto na superatleta i zalezat na sporta. Predizvikay pravoto. <https://www.challengingthelaw.com/pilosofia/razhdaneto-na-superatleta-i-zalezat-nasporta>. ISSN 1314-7854.
- LULEVA, A., 2003. “Zhenskiyat vapros” v sotsialisticheska Bulgaria – ideologia, politika, realnost. *Sotsializmat: realnost i ilyuzii*. Sofia: Etnografski institut s muzey – BAN, pp. 155 – 175.
- MARCHEVA, I., 2014 Zhenite v Bulgaria po vreme na prehoda v kraya na HH vek i nachaloto na XXI vek. *Kodove na sotsializma v postsotsializma*. Sofia: Nov balgarski universitet, pp. 121– 205, ISBN 9789545358173.
- NAYDENOVA, V., 2019. Tsentrove za otsenka i razvitie – podgotovka i osashtestvyavane v organizatsionen kontekst. *Godishnik na Sofiyski universitet. Kniga Psihologia*. Tom 109, 2019, Sofia, pp. 229 – 247, ISSN 0204-9945.

- MILEVA, E., 2012. *Evropeyski izmereniya na sportnopedagogicheskoto obrazovanie*. Sofiya: Avangard Prima. ISBN 9786191600694.
- STAVRU, S., 2014. *Gennomodifitsiraniyat sport. Videnia v kutiyata na Pandora*. Biopravo. Izd. Feneya. ISBN 9786191630417.

SPORTING FEMINISM: CHALLENGES TO PHILOSOPHY OF GENDER

Abstract. This paper aim is to compare the different policies regarding women in sports and their criticism from the so-called “sporting feminism”. In sports, as a miniature world, we can clearly see the inconsistencies between political goals and the philosophical theories behind them. The study traces chronologically the emergence of different feminist views that emerged in response to existing policies purporting to be pro-women.. There are policies for the inclusion of women in the so-called “male” professions, and in sports as well. But this inclusion is reduced to carrying out hard and low-paid activities, often excluding women from being able to make independent decisions in their own professional environment.

Through the methods of the philosophy of sport, which is an interdisciplinary direction, the article looks for problems, benefits and opportunities regarding the better realization of female athletes.

Keywords: philosophy of sport; feminism in sport; gender theories; women's sport

✉ **Dr. Boryana Angelova-Igova, Assoc. Prof.**

ORCID iD: 0000-0003-3350-702X

Bulgarian National Sports Academy

1700 Sofia, Studentski grad,

21, Acad. Stefan Mladenov St.

E-mail: boryana_igova@nsa.bg